

Neaizsargātība un pielāgošanās klimata pārmaiņām Eiropā

Nozīmīgas klimata pārmaiņas un to ietekme jau ir jūtama globālā mērogā, un ir sagaidāms, ka tās kļūs vēl izteiktākas. Eiropā jo īpaši neaizsargāti ir kalnu apvidi, piekrastes zonas, mitraines un Vidusjūras reģions. Lai gan var būt daži pozitīvi efekti, ir iespējams, ka daudzas ietekmes būs nelabvēlīgas. Esošie pielāgošanās pasākumi ir vērsti uz aizsardzību pret plūdiem, tāpēc citās jomās, piemēram, sabiedrības veselības, ūdens resursu un ekosistēmu pārzināšanā ir daudz darāms pielāgošanās pasākumu plānošanā un ieviešanā.

Pielāgošanās nepieciešamība

Prognozes 2100. gadam liecina, ka temperatūra Eiropā būs par 2–6,3 °C augstāka nekā 1990. gadā. Tiek prognozēts, ka jūras līmenis celsies, un tiek sagaidīts, ka pieaugs ekstremālu klimatisku izpausmju biežums un intensitāte. Pat ja siltumnīcefekta gāzu emisija paliktu pašreizējā līmenī, šīs izmaiņas turpinātos vairākas dekādes, bet attiecībā uz jūras līmeni, pat gadsimtus. Tas notiek, pateicoties gāzu uzkrājumiem atmosfērā, kas veidojušies laika gaitā, kā arī klimata un okeāna sistēmu reakcijas atpalikšanai no gāzu koncentrācijas izmaiņām atmosfērā.

Lai izvairītos no nopietnas nelabvēlīgas ietekmes, ko var radīt klimata pārmaiņas, Eiropas Savienības Vides padome nesen apstiprināja ES

norādīto mērķi, kas nosaka 2 °C kā maksimumu globālās temperatūras pieaugumam virs pirmsindustriālā līmeņa. Šāda mērķa sasniegšana prasīs būtisku samazinājumu globālajā siltumnīcefekta gāzu emisijā, kas pārpārēm pārsniedz tās, par kurām ir panākta vienošanās Kioto protokolā. Arvien vairāk tiek atzīts, ka Eiropai ir jāpielāgojas neizbēgamai klimata pārmaiņu ietekmei.

Neaizsargātība

Neaizsargātība attiecas uz klimata pārmaiņām, ieskaitot ekstremālas klimata izpausmes, un jūras līmeņa pacelšanos, nelabvēlīgo ietekmju risku, kā dabīgās, tā arī cilvēka radītās sistēmās.

Reģionālā neaizsargātība

Reģioni:

Visvairāk neaizsargāti pret klimata pārmaiņām ir Eiropas

dienvidaustropi, Vidusjūras un Centrāleiropas reģioni. Tur tiek paredzētas ievērojamas nelabvēlīgas ietekmes uz dabīgām un cilvēka radītām sistēmām, kas jau atrodas zem sociāli ekonomisko faktoru, piemēram, zemes izmantošanas izmaiņu, spiediena. No otras puses, ietekme uz Eiropas Ziemeļiem un dažiem rietumu reģioniem zināmu laika posmu var būt labvēlīga, jo īpaši lauksaimniecībai.

Kalni un subarktiskie apgabali:

Iespējams, ka temperatūras paaugstināšanās iespaids uz sniega segu, šļūdoņiem un mūžīgo sasalmu nelabvēlīgi ietekmēs ziemas tūrismu. Var pieaugt dabas apdraudējumu risks, notikt augu sugu un biotopu izzušana. Kalnu reģioni, piemēram, Alpi, ir sevišķi neaizsargāti pret klimata pārmaiņām un jau cieš no temperatūras paaugstināšanās, kas pārsniedz vidējo.

Piekrastes zonas:

Klimata pārmaiņām var būt fundamentāla ietekme uz piekrastes zonām sakarā ar jūras līmeņa paaugstināšanos un izmaiņām vētru biežumā un/vai intensitātē. Tas novestu pie draudiem ekosistēmai, infrastruktūrai un apdzīvotām vietām, tūrisma industrijai un cilvēku veselībai. Sevišķi augstam riskam ir pakļautas apdzīvotās vietas un piekrastes ekosistēmas pie Baltijas jūras, Vidusjūras un Melnās jūras. Tiek prognozēts, ka Vidusjūras un Baltijas piekrastēs notiks ievērojama mitraiņu izžušana.

Neaizsargātības sekas

Ekosistēmas un bioloģiskā daudzveidība:

Novērojamā temperatūras paaugstināšanās un nokrišņu sadalījuma izmaiņas jau ietekmē dažādus Eiropas dabas sistēmu aspektus. Visvairāk neaizsargātās ekosistēmas ir Eiropas arktiskie apgabali un kalni, piekrastes mitraines un Vidusjūras reģions. Tiek prognozēts, ka paredzētās klimata pārmaiņas radīs vērā ņemamu sugu un biotopu izžušanu visā Eiropā.

Lauksaimniecība un zvejniecība:

Klimata pārmaiņas un paaugstināta CO₂ koncentrācija varētu labvēlīgi ietekmēt lauksaimniecību un mājdzīvnieku sistēmas Ziemeļeiropā, pateicoties garākam veģetācijas periodam un augu ražības pieaugumam. Sagaidāms, ka Eiropas dienvidos un daļā Austrumeiropas ietekme būs negatīva. Zvejniecībā tiek prognozētas izmaiņas zivju migrācijas shēmā.

Pašlaik resursu pārmērīga ekspluatācija, kas apdraud rūpnieciskās zvejas ilgtspēju Eiropā, ir aktuālāks faktors.

Mežsaimniecība:

Klimata pārmaiņas droši vien paaugstinās rūpnieciski izmantojamo mežu produktivitāti Ziemeļeiropā. Vidusjūras reģionos un kontinentālajā Eiropā, sakarā ar biežākiem sausuma periodiem, būs novērojama mežu samazināšanās. Bez tam, Eiropas dienvidos ir iespējams paaugstināts ugunsgrēku risks.

Ūdens resursi:

Sagaidāms, ka temperatūras celšanās un izmaiņas nokrišņu sadalījumā saasinās jau tagad akūto ūdens deficīta problēmu dienvidu un dienvidaustrumu reģionā. Tiek paredzētas izmaiņas sausumu un plūdu biežumā un intensitātē, kas varētu izsaukt nozīmīgus finanšu un cilvēku dzīvību zaudējumus visā Eiropā.

Tūrisms:

Tiek prognozēts, ka sniega segas nepastāvēība ko izraisījusi temperatūras paaugstināšanās radīs zaudējumus ziemas tūrismam. Ūdens trūkums, ūdens kvalitātes problēmas, kā arī biežāki un intensīvāki karstuma viļņi Eiropas dienvidos var radīt nozīmīgu vasaras tūrisma samazināšanos. Citos apgabalos var rasties jaunas tūrisma iespējas.

Cilvēku veselība:

Izmaiņas ekstremālu laika apstākļu un klimata izpausmju biežumā un intensitātē var radīt nopietnus draudus cilvēku veselībai. Šie draudi var būt tieši, kā piemēram, karstuma

viļņi un plūdi vai netieši, piemēram, izplatoties ērču pārnēsātām slimībām. Sevišķi viegli ievainojama iedzīvotāju daļa būtu gados vecāki cilvēki, kuriem ir ierobežota veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība.

Enerģija:

Sagaidāms, ka temperatūras paaugstināšanās palielinās gaisa kondicionēšanai vasarā patērēto enerģijas pateriņu un, jo īpaši Eiropas dienvidos. Šāds papildu enerģijas patēriņš, kopā ar klimata pārmaiņām izraisītu hidroelektrostaciju ražības samazināšanos un dzesējošā ūdens pieejamības problēmu, var izraisīt enerģijas piegādes traucējumus.

Pielāgošanās

Stratēģija un politika

Pielāgošanās attiecas uz politiku, praksi un projektiem, kas var iegrožot kaitējumu un/vai likt lietā iespējas, kas saistītas ar klimata pārmaiņām.

2004. g. ANO Konvencijā par klimata pārmaiņām ir panākta vienošanās globālā līmenī par strukturētas programmas izstrādi uz pieciem gadiem darbam pie klimata pārmaiņu ietekmju, neaizsargātības un pielāgošanās zinātniskiem, tehniskiem un sociāli ekonomiskiem aspektiem.

Līdz šim klimata pārmaiņu apsvērumu integrācija galvenajās ES vides politikās, piemēram, ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā, biotopu direktīvā un direktīvā par ūdens struktūru, nav notikusi kaut cik lielā mērā. Šāda integrācija nav notikusi

arī citās būtiskās ES politikas jomās, piemēram, kopējā lauksaimniecības politikā.

Pašlaik ir iepļānotas vai drīz tiks uzsāktas vairākas pētījumu programmas ES un nacionālajā līmenī, kurās tiks novērtētas potenciālo klimata pārmaiņu ietekmju sekas. Pavisam nesen sākās pētījumi, lai atbalstītu nacionālo un starptautisko pielāgošanās pasākumu plānošanu.

2004. g. Eiropas Komisija uzsāka veidot Eiropas darba programmu par plūdu riska pārvaldību, ieskaitot iespēju, ka pēc tam tiks sagatavota Plūdu direktīva. Šajā kontekstā klimata pārmaiņas

tika minētas kā galvenais jautājums. Pēc tam, 2005. g. oktobrī, Komisija iesāka Eiropas klimata pārmaiņu programmas otro posmu. Pirmkārt, šīs programmas mērķis ir noteikt papildu pasākumus, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisiju Kioto protokola mērķu sasniegšanai. Šeit pirmoreiz tika panākta vienošanās pievērst uzmanību pielāgošanās jautājumiem.

2006. g. notiks konsultācijas ar visām ieinteresētajām pusēm, lai apspriestu ES lomu pielāgošanās klimata pārmaiņām politikā. To mērķis ir integrēt pielāgošanos

būtiskās Eiropas politikas jomās ar nolūku identificēt labu, rentablu praksi pielāgošanās politikas attīstīšanai, kā arī izglītošanas veicināšanai. Komisijas mērķis ir līdz 2006. gada beigām publicēt Zaļo grāmatu.

Nacionālajā līmenī Dānijā, Somijā, Vācijā un Lielbritānijā pašlaik tiek gatavotas stratēģijas, kuru izpilde jāuzsāk 2005. gadā. Daudzās EEZ dalībvalstīs tiek plānoti vai jau tiek veikti pielāgošanās pasākumi dabas apdraudējumu novēršanai, vides aizsardzībai un ilgspejīgu resursu pārvaldībai.

Esošo vai plānoto pasākumu piemēri:

Austrija	Dabas apdraudējumi un tūrisms Alpos
Beļģija	Upju plūdu riska pārvaldība
Somija	Enerģijas ražošana hidroelektrostacijās, infrastruktūra (transports, celtnes) un mežsaimniecība
Francija	Veselības sektors un mežsaimniecība
Itālija	Piekrastes zonu pārvaldība un tūrisms Alpos
Norvēģija	Infrastruktūra (celtnes) un mežsaimniecība
Nīderlande	Upju plūdu riska pārvaldība un aizsardzība pret plūdiem piekrastes zonā
Spānija	Lauksaimniecība (sausuma periodi)
Zviedrija	Mežsaimniecība
Šveice	Enerģijas ražošana hidroelektrostacijās, ekosistēmas un tūrisms Alpos
Lielbritānija	Upju plūdu riska pārvaldība, aizsardzība un nodrošinājums pret plūdiem piekrastes zonā

Pielāgošanās problēmas

Pielāgošanās pasākumu izstrādāšana un ieviešana ir relatīvi jauns jautājums. Esošo pasākumu mērķis ir aizsardzība pret plūdiem, kur

ekstremālos laika apstākļos rīkojas saskaņā ar senām tradīcijām. Ārpus šīs jomas konkrēta politika, pasākumi un prakse joprojām ir trūcīgi. Tāpēc pastāv ievērojamas iespējas pielāgošanās

plānošanai un ieviešanai tādās jomās, kā sabiedrības veselība, ūdens resursi un ekosistēmu pārvaldība. Pašlaik ir jārisina vairākas problēmas, kas saistītas ar pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Šīs problēmas ietver:

- uzlabotu klimata modeļu un scenāriju izstrādi detalizētā reģionālā līmenī, jo īpaši ekstremāliem laika apstākļiem, augstā neskaidrības līmeņa samazināšanai;
- "labas prakses" izpratnes veicināšanu par pielāgošanās pasākumiem ar informācijas apmaiņu un izplatīšanu attiecībā uz iespējām, izmaksām un ieguvumiem;
- sabiedriskā un privātā sektora, kā arī visas sabiedrības iesaistīšanu vietējā un nacionālā līmenī;
- koordinācijas un sadarbības veicināšanu valstu iekšienē un starp valstīm, lai nodrošinātu pielāgošanās pasākumu saskaņotību ar citu politiku mērķiem, kā arī pienācīgu resursu piešķiršanu.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: www.eea.eu.int
Enquiries: www.eea.eu.int/enquiries

Publications Office

